

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Samhällsenheten
Paulina de Vries
010-225 34 34

BESLUT

Datum
2017-08-23

Dnr (anges vid skriftväxling)
432-4151-2017

Beslut om att häva byggnadsminnesförklaringen av kornladan och de två härbrena inom fastigheten Mällbyn 1:27, Mattmars socken, Åre kommun

Länsstyrelsen beslutar, med stöd av 3 kap 15 § Kulturmiljölagen (1988:950) att häva byggnadsminnesförklaringen av kornladan och de två härbrena på fastigheten Mällbyn 1:27 i Åre kommun.

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten i Härnösand, se bilaga (Formulär F4).

AKTUELLA BESTÄMMELSER

Kulturmiljölagen (1988:950) 3 kap. Byggnadsminnen

15 § Om bibehållandet av ett byggnadsminne medför hinder, olägenhet eller kostnad som inte står i rimligt förhållande till dess betydelse, får länsstyrelsen jämka skyddsbestämmelserna eller häva byggnadsminnesförklaringen. Länsstyrelsen får också häva byggnadsminnesförklaringen som framstår som ändamålslös. [...]

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

År 1983 fattade Länsstyrelsen beslut om byggnadsminnesförklaring av en kornlada och två härbren på fastigheten Mällbyn 1:27. Beslutet föregicks av en ansökan om statligt byggnadsvårdsbidrag för att rusta upp de tre byggnaderna som då var i mycket dålig skick. Byggnadsvårdssektionen vid Riksantikvarieämbetets och statens historiska museer ställde då som villkor att fastighetsägaren skulle acceptera en byggnadsminnesförklaring för att byggnadsvårdsmedel skulle beviljas. Med motiveringen att byggnaderna bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick och att de därtill ansågs vara synnerligen märkliga förklarades de tre byggnaderna som byggnadsminnen 1983-06-14. Under sommaren som följde beslutet rustades byggnaderna upp. Kornladan var i sådant skick att denna monterades ner för att därefter byggas upp igen.

Det har för Länsstyrelsen länge varit känt att kornladan och de två härbrena på fastigheten Mällbyn 1:27 i Åre kommun har varit i stort behov av restaureringsåtgärder. År 2003 besökte Länsstyrelsen gården. Vid detta tillfälle konstaterades att alla plintar på kornladans södra sida stod snett. Vid en jämförelse med fotografi från 1983 tycktes plintarna stå än sämre 2003 än de gjorde före restaureringen 1983. Hela byggnaden tycktes redan 2003 vara på ”glid” mot söder och på grund av förskjutningen har en golvs hamnat ur läge. År

2008 ansökte dåvarande fastighetsägare om byggnadsvårdsbidrag för att restaurera byggnadsminnena. Läns museet fick i samband med detta i uppdrag att göra en bedömning av vårdbehoven och en prioritering av åtgärder. Inga åtgärder gjordes därefter. Egentillsynen som inkom till Länsstyrelsen 2013 visar att kornladan fortfarande är på ”glid”.

Nuvarande fastighetsägare, Åse Bixo och Emil Halvarsson Bixo, kontaktade Länsstyrelsen senast i juni 2016 för att diskutera byggnadsminnet och hur Länsstyrelsen ser på det underhåll som framförallt kornladan är i stort behov av. Bixo upplyste även Länsstyrelsen om att de som fastighetsägare önskar att byggnadsmminnesförklaringen upphävs.

Länsstyrelsen skickade ut förslag till hävande av byggnadsmminnesförklaring på remiss 30 maj 2017. Jamtli skriver i sitt yttrande att det är förståeligt, men olyckligt att byggnadsmminnesförklaringen hävs. Jamtli menar att det är förståeligt då den ekonomiska insats som skulle behövas för att restaurera byggnaderna inte står i proportion till deras kulturhistoriska betydelse. Vidare menar Jamtli att detta är ett exempel på kommuners svårigheter att tillse att Plan- och bygglagens bestämmelser gällande underhåll och varsamhet i 8 kap §14 efterföljs. Likaså menar läns museet att det är ett exempel på länsstyrelsernas svårigheter med att se till att Kulturmiljölagens intentioner om efterlevnaden av skyddsbestämmelser för byggnadsminnen enligt 3 kap §16 kulturmiljölagen följs. Sammanfattningsvis anser Jamtli att ett hävande av byggnadsmminnesförklaringen i detta fall är godtagbart, men betonar att detta yttrande inte ska tolkas som att Jamtli anser att eftersatt underhåll härnäst kan tas som ursäkt för att häva byggnadsmminnesförklaringar.

ÖVERSIKTLIG BYGGNADSBESKRIVNING OCH HISTORIK

I huvudsak kan tre-fyra perioder urskiljas i den jämtländska gårdens utveckling. Den äldsta gårdstypen, den fyrbyggda gården, karaktäriseras av att byggnaderna är uppförda i fyrkant och gärna på krönet av en höjd. Gården var sluten och fanns de luckor mellan husen tillslöts dessa av höga plank. I gårdsfyrkanten låg boningshus, förrådsbyggnader, lider, stall, loge och i vissa fall även ladugård. Runt 1800 började den fyrbyggda gården lösas upp och den nya gårdstypen, empiregården, som blev modern var tydligt påverkad av herrgårdskulturen i södra Sverige. Empiregården kännetecknas av en mangårdsbyggnad med två symmetriskt placerade flygelbyggnader. Gården uppfördes gärna i krönläge och runt Storsjön placerades ofta mangårdsbyggnaderna i regel på själva krönet med flyglarna vända ned mot sjön. På ett lägre krön i den öppna slutningen placerades en stor loge med bredvidliggande härbre.

Länsstyrelsen Jämtlands län

Under 1870- och 1880-talen ändrade gården karaktär – husen blev större och bredare och försågs med rikligare utsmyckning. Uthusbyggnaderna blev färre till antalet, men större och dominerande i gårdsbilden. Från 1890-talet och in på 1900-talet antog gårdsformen en mer splittrad bild. Byggnaderna fick nu en mer spridd placering och husen fick ett mer varierat utseende.

Kornladan på fastigheten Mällbyn 1:27 är byggd av liggtimmer. Den består av två sammanbyggda huskroppar av timmer och en mellanliggande del som delvis är en stolpkonstruktion. Byggnaden står på grundstenar och stolpar under C-vägg och åsar. Bjälklaget utgörs av golvåsar mellan långväggarna. En del av åsarna är genomtappade i stommen. Vid A-väggen finns en körbro upp till övervåningen. Kornladan är målad med falu-rödfärg.

Härbrena är timrade med dubbel- och enkelkatt. De båda härbrena har gavelskulle och är placerade på hörnstenar. Det västra härbret bedöms vara byggt tidigt 1800-tal, eventuellt sent 1700-tal, och det östra sent 1800-tal.

MOTIVERING OCH SKÅL TILL LÅNSSTYRELSENS BESLUT

Beslutet om byggnadsminnesförklaring från 1983 innehåller motiveringen att kornladan och de två härbrena intar ett dominerande läge i slutningen ovanför bykärnan. Denna markerade krönplacering av byggnaderna menar man är ett typiskt drag i gårdsbildningen i Storsjöbygden under perioden efter den slutna gårdsfyrkantens upplösning. Därtill hör motiveringen att byggnaderna ”bevarar egenarten hos gången tids bebyggelse och är med hänsyn därtill att anse som synnerligen märkliga”.

E14 går igenom fastigheten Mällbyn 1:27, vilket medför att kornladan och de två härbrena är avskärmade från den gård de tillhör. Detta gör att det kulturhistoriska sammanhanget är mycket svårt att avläsa. Bland Jämtlands läns 96 byggnadsminnen finns flera 1800-tals gårdar representerade där skyddsbestämmelserna omfattar hela eller stora delar av gårdens bebyggelse. Länsstyrelsen arbetar idag utifrån en helhetssyn på kulturmiljön och önskar därför prioritera de byggnadsminnen som ger en ökad förståelse för gården och dess funktion.

I dagsläget är kornladan och de två härbrena i mycket stort behov av en upprustning. Kornladan är i så pass dåligt skick att Länsstyrelsen gör bedömningen att den ekonomiska insats som krävs för att rusta upp och därefter underhålla byggnaderna inte står i rimligt förhållande till byggnadernas betydelse utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv.

Med bakgrund av ovanstående bedömer Länsstyrelsen att bibehållandet av byggnadsminnet medför en kostnad som inte står i rimligt förhållande till dess betydelse. Länsstyrelsen beslutar därför, med stöd av 3 kap 15 § att häva byggnadsminnesförklaringen.

Länsstyrelsen Jämtlands län

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Jöran Hägglund efter föredragning av byggnadsantikvarie Paulina de Vries. I den slutliga handläggningen deltog även länsråd Susanna Löfgren, bitr. länsråd Bengt-Åke Strömquist och enhetschef Magnus Lindow.

ÖVRIGT

Syftet med våra byggnadsminnen är att bevara spår av historien som har stor betydelse för förståelsen av dagens och morgondagens samhälle och att garantera människors rätt till en viktig del av kulturarvet. Att häva en byggnadsminnesförklaring är därför inte önskvärt och detta beslut ska inte tolkas som att Länsstyrelsen i fortsättningen kommer bedöma liknande ärenden på samma vis.

Jöran Hägglund
Landshövding

Paulina de Vries
Byggnadsantikvarie

Detta beslut har signerats elektroniskt och saknar därför underskrifter.

Bilagor:

Blankett för överklagande (formulär F4)

Kopia för kännedom till:

Riksantikvarieämbetet, registrator@raa.se

Jamtli, topografiskt arkiv, Box 709, 831 28 Östersund

Åre kommun, Samhällsbyggnadskontoret, Box 201, 830 05 Järpen

Lantmäteriet, lantmateriet@lm.se